

האספה הפתוחה של האקדמיה

ה' חנוכה תשל"ג (5 בדצמבר 1972)

דברי פרופ' גרשם שלום

שנערך בתל-אביב ביום 20 באוגוסט 1972. בעקבות כינוס זה שלחה האקדמיה מכתבים לכמה ארגוני מדע בין-לאומיים ולכשמונים אקדמיות בדרישה שיפעילו לחץ על ממשלותיהם ועל ממשלת ברית-המועצות לשם ביטול הכופר. חברי האקדמיה העלו את הנושא בכינוסים בין-לאומיים ואף כתבו מכתבים לאנשי מדע דגולים לבקש את התערבותם. עליו לציין בצער שהן האקדמיות השונות הן הארגונים הבין-לאומיים אינם ששים לפעול בעניין שהם רואים אותו מדיני. לעומת זאת, מדענים יחידים בחו"ל וגם קבוצות מדענים פנו לאקדמיה הרוסית וכן לממשלת ברית-המועצות במחאה נגד הכופר. בראש הפעולה כולה ולא דווקא של האקדמיה עומד חברנו פרופ' יובל נאמן.

האקדמיה, כידוע, הוקמה על פי חוק בשנת תשכ"א – 1961. התברר שבחוק חסר פרט קטן אך חשוב – פטור ממסים, שממנו נהנים מוסדות ההשכלה הגבוהה והחינוך בכלל. ביזמתנו הגישה הממשלה לכנסת הצעת תיקון לחוק שמטרתה למלא את החסר. הצעת החוק עברה את הקריאה הראשונה בכנסת וגם אושרה על ידי ועדת החינוך והתרבות שלה בלא כל התנגדות. יש להניח שהיא תזכה לקריאה שנייה ושלישית בזמן הקרוב. תוך כדי כך ניתן לסגן ראש הממשלה ושר החינוך מר יגאל אלון ולנשיאכם לספר לחברי הכנסת על האקדמיה ועבודתה. השר אלון דיבר במליאת הכנסת ואני בישיבה מיוחדת של ועדת החינוך והתרבות שלה.

ביזמתו של סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות קיבלה עליה האקדמיה שני מפעלים חשובים. הראשון הוא להכין ולהוציא לאור את תולדות היישוב בארץ-ישראל במאה השנים האחרונות מבחינה פוליטית, כלכלית, חברתית, תרבותית וכו'. חסרונה של היסטוריה מדעית על תקופה חשובה זו מורגש מאוד הן בבתי הספר הן במוסדות להשכלה גבוהה. הערכתנו היא שהעבודה תימשך כחמש שנים. ועדה

אינני יכול לפתוח ישיבה פתוחה זו של האקדמיה בלי להעלות מחדש את המאורע המזעזע והמחריד – את רצח חברנו, נשיאנו לשעבר, ממייסדי האקדמיה פרופ' אהרן קציר ז"ל. מותו מהלומה קשה למשפחתו ואבדה גדולה לקהילה המדעית בעולם וב ישראל ולאקדמיה במיוחד. זיכרון חברנו המנוח חקוק עמוק עמוק בלבנו ומן הדין הוא שגם באספה הפומבית הראשונה המתקיימת אחרי פטירתו של קציר נעלה את זיכרונו. הרי חלקו בהקמת האקדמיה ובהנהגת ענייניה במשך כל השנים שעברו מאז ייסודה – כמעט ארבע-עשרה שנים – היה עצום ורב, ואנו מביעים תודתנו והערכתנו גם במעמד זה. מועצת האקדמיה נמצאת בקשר הדוק עם מכון ויצמן והמרכז על שמו של פרופ' אהרן קציר ז"ל שהוקם שם, וכן עם מוסד ון ליר ואנו עושים להנצחת שמו ופועלו. מועצת האקדמיה החליטה על הפעולות הבאות: ביום השנה להירצחו של פרופ' אהרן קציר ז"ל, בכ"ח באייר תשל"ג 30.5.73, תתקיים באקדמיה בשיתוף עם מוסד

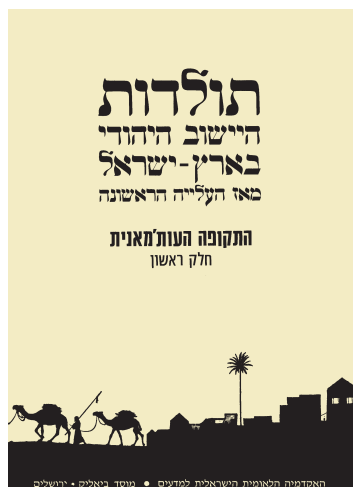
ון ליר הרצאה לזכרו של קציר ז"ל על הנושא 'מבעיות המדע והחברה'. פרופ' פיליפ הנדלר, נשיא האקדמיה למדעים של ארה"ב, הוזמן לשאת הרצאה זו. האקדמיה תיתן חסותה לסימפוזיונים שנתיים לזכרו של פרופ' אהרן קציר ז"ל, שיתקיימו אחת לשנה לסירוגין בישראל ובחו"ל. הסימפוזיון הראשון יתקיים בישראל בימים 24-28 ביוני 1973. כן תהיה האקדמיה נכונה להשתתף בפרסום ספרי הדיונים של סימפוזיונים אלה והוצע שהספר הראשון יכלול דברים לזכרו של קציר ז"ל וכן מספר מעבודותיו.

אהרון קציר

תרע"ד-תשל"ב (1913-1972)

אחד הנושאים המרכזיים המעסיקים את האקדמיה הוא כופר התעודה בברית-המועצות. האקדמיה היתה בין יוזמי הכינוס המיוחד

שבשנים האחרונות עמדו לרשות חוקרינו. השנייה היא שהקרן החדשה כשמה כן היא - קרן דו־לאומית, שההכרעות בה הן דו־לאומיות, ואילו הוועדה המשותפת למחקר היא קרן לאומית וההכרעות בה לאומיות. סבורני שעלינו לברך על שתי הקרנות האלה ולייחל להרחבתן.

קרנות המחקר של האקדמיה נתעשרו על ידי מענק בסך 336,000 ל"י לתקופה של ארבע שנים שהוענק על ידי קרן רוטשילד בעד מחקרים ופרסום במקורות למחשבה ולדת היהודית. זאת תוספת חשובה מאוד לכספים שהאקדמיה מקבלת מקרן הזיכרון לתרבות יהודית וממקורות אחרים.

מאז חנוכה אשתקד ועד עתה נערכו בישראל בחסות האקדמיה עשרה סימפוזיונים וקונגרסים בין־לאומיים. האקדמיה השתתפה באמצעות נציגיה בשמונה אירועים בין־לאומיים בחו"ל.

באשר לפרסומים - מאז האספה הכללית הפתוחה תשל"ב יצאו לאור 6 ספרים. בשלבי הדפסה סופיים ויופיעו בחודשים הקרובים 7 ספרים. בשלבים ראשונים של הדפסה 6 ספרים ו־5 חוברות של הרצאות. בשלבי הכנה לקראת מסירה לדפוס - 16 ספרים ו־13 חוברות של הרצאות.

ומה חדש בקשרים עם האקדמיות האחרות? הוסכם לאחרונה על חילופי מדענים עם האקדמיה הבריטית ונידונה תכנית לשיתוף פעולה במחקר ובפרסום אתה. במסגרת החליפין יבוא לארץ בחודש פברואר 1973 הנומיסמאטיסט ד"ר ד"מ מטקאלף, ובראשית האביב יצא פרופ' חיים וירשובסקי לאנגליה. שתי אקדמיות אחרות, האקדמיה המלכותית השבדית למדעים והאקדמיה האוסטרלית למדעים, הביעו את רצונן להדק את הקשרים אתנו, ואנו נמצאים בקשרי מכתבים אתן.

ואחרון אחרון: בהזדמנות זו וממקום זה ברצוני לשלוח את ברכתינו ואיחולינו החמים ביותר לשניים מגדולי המדע בישראל, חברי האקדמיה החוגגים בימים אלה את יום הולדתם ה־89. כוונתי לפרופ' שמואל הוגו ברגמן ולפרופ' בן־ציון דינור. לשמחנתנו שניהם פעילים, כל אחד בשטח המדעי שלו. אנו מאחלים להם בריאות ואורך ימים ומצפים לחוג יחד אתם את יום הולדתם ה־90 בשנה הבאה. יש לנו גם תכניות לציון מאורע כפול זה.

ואם בברכות עסקינן הרי האקדמיה יכולה להתברך בכך שארבעה מתוך חמשת בעלי פרס רוטשילד לשנת תשל"ב (יולי 1972) היו חברינו: פרופ' אהרן קציר ז"ל, ויבלח"א הפרופסורים זאב בן־חיים, יהושע פראוור ויגאל תלמי.

ועוד באים על הברכה: פרופ' חיים ליאו פקריס שנתמנה לחבר חוץ של האקדמיה האיטלקית ביולי 1972; פרופ' אפרים קצ'לסקי שקיבל את Kerbs Medal מטעם הפדרציה של האגודות הביוכימיות האירופאיות באוגוסט 1972; פרופ' רוברטו בקי שזכה בפרס בובליק ביולי 1972; פרופ' מרכוס רינר שהוענק לו תואר כבוד של האוניברסיטה העברית ביולי 1972.

מטעם האקדמיה המורכבת מפרופ' י' פראוור - יו"ר, פרופ' א"א אורבך, פרופ' ש"נ אייזנשטדט, פרופ' ד' איילון, פרופ' י' טלמון ופרופ' נ' רוטנשטרייך תלווה את העבודה ותהיה אחראית כלפי האקדמיה לרמתה המדעית. בהמלצת ועדה זו מונה גבריאל כהן ליו"ר המערכת. המפעל השני הוא תחזית צרכי המדע הבסיסי בעשור הקרוב - גם במדעי הרוח, הכלכלה, החברה, ההתנהגות והחינוך. נקבע שהתחזית תתבסס על צרכי המדינה הידועים או

המשוערים ותביא בחשבון את ההתפתחויות האחרונות והצפויות בעולם המדע בכלל. בין השאר תצביע התחזית על שטחים ונושאים שמן הראוי לפתחם או לצמצמם ועל משמעות המסקנות לגבי המוסדות להשכלה גבוהה ולמחקר מבחינת כוח אדם ותקציבים. הכנת תחזית זו תימשך כשנה וחצי.

חברי האקדמיה יזכרו שדרשנו לפני שלוש שנים הקמת קרן לאומית למחקר, וזה לאור דלדול מקורות חוץ

למחקר בישראל. אחרי גלגולים שונים קמה "הוועדה המשותפת למחקר בסיסי ושימושי" המשותפת לאקדמיה ולמועצה הלאומית למחקר ולפיתוח, במימון הממשלה. הסכום שהוקצב לשנה הראשונה - תשל"ג - הוא 6.8 מיליון ל"י, וחלקו של המחקר הבסיסי בו הוא 2.25 מיליון ל"י. הזרוע למחקר הבסיסי החליטה לייחד את כל הסכום הנ"ל השנה למדעי הטבע. נתקבלו כ־300 בקשות למענקי מחקר במדעים אלו, והן נבדקות עכשיו על ידי הוועדות המקצועיות בראשותם של חברי האקדמיה פרופ' א"ד ברגמן סגן נשיא האוניברסיטה העברית - כימיה, פרופ' אברהם כוגן מהטכניון - מתמטיקה, פרופ' יובל נאמן נשיא אוניברסיטת תל אביב - פיזיקה, ופרופ' אפרים קצ'לסקי ממכון ויצמן - מדעי החיים. המדענים המומחים חברי הוועדות אינם חברי אקדמיה דווקא. מספר הבקשות במדעי החיים הוא כה רב - כ־130 - עד אשר הוחלט למנות ארבע ועדות משנה לטפל בהן.

בסוף ספטמבר ש"ז נחתם הסכם בין ממשלות ארצות־הברית וישראל על הקמת קרן דו־לאומית למחקר, שתקציבה יהיה כ־9 מיליון ל"י לשנה. קרן זו תנוהל על ידי מועצה בת עשרה חברים, חמישה מהם אמריקנים וחמישה ישראלים. אנו סבורים שהקרן החדשה הזאת יכולה להיעזר רבות על ידי הוועדה המשותפת למחקר הן במועצתה והן בניהולה. אין קרן זו באה לדחוק את רגליה של הוועדה המשותפת למחקר, וזה משתי סיבות: הראשונה היא שתקציבי שתי הקרנות גם יחד לא ימלאו את החסר בקרנות המחקר

